

ETEK'TEN EKSİK ETEK'E

Gülden SAĞOL *

From "Etek" to "Eksik Etek"

Abstract: This paper focused upon the meaning past and content of the word 'etek', and how it had evolved into the idiomatic expression of eksik etek is invested . The ethymological investigations of the word is off the subject.

Keywords: Etek, eksik etek, suffix -li

Bu çalışmada *etek* kelimesinin içerdiği anlamlar üzerinde durularak *etek'*-ten *eksik etek* deyimine nasıl gelindiği incelenecektir. Söz konusu kelimenin etimolojisi ise bu çalışmanın konusu dışındadır, bu konudaki görüşler için bk. Vámbéry 1878: 25-26' da 28. madde, Räsänen 1949: 160, Ramstedt 1952: 139, Doerfer 1971: 293, Sevortyan 1974: 313, Eyuboğlu 1991: 248, Eren 1999: 140.¹

1. Etek

Orijinal olarak "giysinin belden aşağıda kalan bölümü" anlamına gelen *etek* kelimesi, buradan "vücudun belden aşağı kısmına giyilen giysi", "giysinin alt kenarı", "kenar, uç (kumaştan olan şeylerin yere sarkan kısmı ve dağ, tepe gibi yamaçlı yerlerin alt kısmı, orman, bulut, gök, deniz, nehir vb. kenarı", "örtü", "giysi önü; diz, ön"², "önlük, peştamal", "göl, nehir vb. ayağı", "vakit itibarıyla son kısım, geç", "ağaçların aşağıya sarkan kısımları", "yağmur su-

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Ayrıca bk. V. M. İlliç-Svitç (1963), "Altajskie dental'nye: t, d, d¹". *VJa* 6, 37-56 (bk. s. 53). V. M. İlliç-Svitç'in bu araştırmasını görmedim, Eren 1999: 140'dan not ettim.

² *siñ kızuñı alıp itegéne, yomşak çeçén sıygap söyerséñ* Giz-el' Gabid "Sen kızımı eteğine alıp, yumuşak saçlarını okşayarak seversin" (Mahmutova 1977: 432).

larının çatının bazı yerlerinden içeri sızmasını önlemek için yapılan saç örtü”, “karın derisi”, “çocuk kundağı”, “saçak, sallanan uç”, “namus”, “kasık”, “edep yeri (argoda)” vb. anlamları³ ihtiva eder olmuştur.⁴ Söz konusu kelimenin terim olarak kullanımına bakıldığında anlamları daha da çeşitlenmektedir: Balıkçılıkta “dalyanlarda zeytinkazığından hazneye kadar gelen ağ kısmı”, saraçlıkta “bir araba körüğünün arka çemberi üzerine konulan, astarlı ve kenarlarına zırh çekilmiş bez şerit”, teknolojiye “hava yastıklı taşıtlarda, taşıtın dengede kalmasını sağlayan aşırı basınç yaratılmış bölmeyi çevreleyen ve genellikle bükülgen maddelerden yapılan çeper”, tuhafiyecilikte “bir kazağın veya yün yeleğin alt kısmına eklenen, genellikle lastik örgüden parça” anlamlarında kullanılan kelime hat ıstılahı olarak hilyenin ikinci kısmına verilen isimdir. Yakut ve Çuvaş lehçeleri dışında⁵ bütün Türk lehçelerinde bulunan *etek*'in bir kelimesiyle birlikte gayrimuayyen ölçü birimi olarak kullanıldığı da görülür. Ayrıca “pek çok, bol bol, alabildiğince fazla” anlamlarında **etek dolusu / etekdolusu** ve yine aynı anlamlarda **etek etek / etek-etek** kullanımını da vardır. Söz konusu kelime Irak, Mısır ve Suriye Arapçalarına da girmiştir: Irak **eteg**, Mısır, Suriye **atak**: اتك (Aytaç 1994: 66).⁶

etek kelimesinin deyim olarak kullanımına baktığımızda yukarıda sıralanan anlamların dışında anlamlar da içerdiği fark edilmektedir. Giysi türü

- 3 E. V. Sevortyan her ne kadar *etek* kelimesinin Nogaycada “подошва” anlamında kullanıldığını belirtiyorsa da biz kelimenin Nogaycada bu anlama geldiğini tespit edemedik, üstelik Sevortyan sözlüğünü oluştururken Nogayca için Baskakova’un 1963 tarihli sözlüğünü kullanmıştır, bundan dolayı Sevortyan’ın sözlüğündeki anlam “подошва (горы)” olarak düzeltilmelidir, bk. Baskakova 1963: 442, ayrıca bk. Baskakova 1956: 436.
- 4 *Derleme Sözlüğü*’nde iki *etek* maddesi daha vardır, ama bunlardan birinde *efek* olan kelime ses değişikliği ile *etek* hâline gelmiş, diğesinde ise aslen *etene/eten* olan kelime yine ses değişikliği ile *etek* şekline girmiştir.
etek Yabanî yonca, fiğ. Bk. *efek* (Bereketli Tavas - Dz.) (DS: 1667).
etek İnsan ya da hayvan eşi, sonu (Kırcaklı Nazilli -Ay.) (DS: 1797).
- 5 Çuvaşçada “etek” anlamında **ar’k, ark’** подол, пола, нижней край платья (одежды) kullanılmaktadır. Egorov **ar’k, ark’**’u diğer Türk lehçe ve ağızlarında yaşayan *etek*’le birleştirmektedir (Egorov 1964: 30-31) ki Hasan Eren’in de belirttiği gibi bu birleşme ses açısından imkânsızdır (Eren 1999: 140). Paasonen ise bu kelimeyi *irge* ve *erge* ile birleştirmektedir [Altaycada *irge* “eşiğin yanındaki yer”, “çadırın kapısı ile kadın bölümü arasındaki yer; eşik” anlamına gelmektedir (Gürsoy-Naskali 1999: 90), Kırgızcada **irege ve irge**’yi “eşik yanındaki yer” anlamında görmekteyiz (Yudahin 1988: 370)]: *argə* Gömleğin alt kısmı; elbisenin ön kısmı; *Uçebn. 21 etek* [Kır. Tel. R. *irge* çadır parmaklığının alt kısmı (Kır.); *eşik* (Tel.); *Kır. R. erge* çadır parmaklığının alt kısmı (Paasonen 1950: 6).
- 6 Asıl olarak “etek” anlamına gelen *skirt* kelimesinin İngilizcede argoda “kadın” anlamında da kullanıldığı görülmektedir: **skirt** 1. Etek, 2. Eteklik, 3. Karyola/mobilya vb. eteği, 4. Semer eteği, 5. Kenar, uç, 6. *gen. ~ s.*: varoş, kıyı, civar, dış/kenar mahalleler, 7. *argo* eksik etek, kadın, kız. **a piece/bit of skirt** kız. **a nice bit of skirt** güzel bir kız. **skirt-chasing** kadın/kız peşinde koşma, kadın avcılığı (Atalay 1999: 3111). Arapçada da aslında “etek” anlamına gelen *tennîre* kelimesi “kadın” anlamında da kullanılır.

olarak örtme amaçlı kullanıldığı için *etek*'in gizlilikle ilgili yönü ortaya çıkmıştır: **etekaltı** 1. Gizlice toplanarak saklanan şey (para vs.), 2. Gizlice, gizli olarak (Altaylı 1994: 397); **eteginin astınnan** из-под полы “el altından” (Baskakova 1963: 442); **itek astı** Yeşérén “gizli” (Mahmutova 1977: 433); **itek astından** 1. Bik yakınnan gına, bér-iké adım cirden “pek yakınından, bir iki adım yakınlıkta”, 2. Yeşérén revéşte “gizlice, gizli olarak” (Mahmutova 1977: 433); **itek astınnan ut yürtü** Astırtın, kotkı eş alıp baru “gizlice fitne çıkarmak” (Mahmutova 1977: 433); **eteğini kaldırmak** Bütün hatalarını, yanlışlıklarını ve eksiklerini sergilemek. Bütün gizlerini ortaya dökmek (Gökçeoğlu 1997: 228); **itekke bastırmay** Sér birmev “sır vermemek” (Mahmutova 1977: 433). Ayrıca: **etekleri uzadı ayıpları örtüldü** Yaptıklarını ve hatalarını örtecek kılıf buldu (Gökçeoğlu 1997: 228).

etek belden aşağı bölgeyi örtme işlevinden dolayı zamanla “namus” anlamını ihtiva eder olmuştur ve bu anlamda kullanımı hem erkek hem de kadınları kapsamaktadır: **eteği arı** Pâk-damen, namuslu, afif: *Bir zahidin bir eteği arı avratı var idi (Kel. XIV. 136) (TTS: 1562)*; **etegi suyu** (Kadınlar hakkında) evde oturmaz; hoppa (Yudahin 1988: 343); **etaksiz** 1. Etägi yoq, beetäk “eteği olmayan, eteksiz”, 2. Etäk tutmägän “etek takmayan”, 3. Täyini yoq, betäyin; uyätsiz “habersiz, haberi olmayan; utanmaz, namussuz” (Ma’rufov 1981: 455); **eteği kirlenmek** (Kadın için) namusuna dokunulmak (TS 1998: 739); **eteği temiz** İffetli (kadın) (ML 1971: 409); **eteğinde namaz kılınır** İçi dışı çok arı kişi (Gökçeoğlu 1997: 228); **eteğine cıgız** Fazla cinsî arzu duyan, tatmin olmayan insan (Çepni *Gemerek - Sv.) (DS: 1796); **eteğine eğri** Kötü kadın (Çepni *Gemerek -Sv.) (DS: 1796); **eteğine pis** Fazla cinsî arzu duyan, tatmin olmayan insan (*Bor - Nğ.) (DS: 1796); **eteğini göstermez** İffetli, namuslu (kadın) (ML 1971: 409); **etek pisliği** (veya **kiri**) Yolsuz ilişki (ML 1971: 409). Gagauzcada “bir kıza uzun zaman kur yapmak” anlamında **etek yakmaa** ifadesi (Doğru 1991: 93) ile Anadolu’da “gerdekten sonra güveyin kayın pederine götürdüğü armağan” anlamında **etekaltı** ifadesi (DS: 1796) ve Özbekçede kullanılan “söz kesme, söz kesme töreni” anlamına gelen **etäk yırtış** deyimini de (Ma’rufov 1981: 455) *etek* kelimesiyle cinsellik arasında kurulan bağlantıyı göstermektedir. Zaten kelime belden aşağı bölgeyi örtme işlevinden dolayı yakın zamanda bu bölgeye işaret ederek “kasık” ve argoda “edep yeri” anlamlarını ihtiva eder olmuştur. Hatta öyle ki *etek* genellikle kadına ait bir giysi türü olduğu için Türkiye Türkçesi argosunda “(erkek) ar, namus, sözünde durma gibi erdemlerden yoksun hale gelmek” anlamında **etek takmak (giymek)** ifadesi ile de karşılaşmaktayız (Aktunç 1998: 106).

etek genellikle kadına özgü bir giyim türü olduğu için bu kelimeyle oluşturulan deyimlerin daha fazla kadını ifade ettiği düşünülür: **eteği düşük** Pasaklı (kadın) (Tuğlacı 1971: 754); **étek kiri** “adet, aybaşı görmek,

kirlenmek” (Necip 1995: 127). Ama aslında “kundak çocuklarının belden aşağısına sarılan bez” anlamına gelen **etek bezi** (TS 1998: 739); “ustura” anlamına gelen **etek pıçağı** (DS: 1797), “abdesthanenin arka dayanılacak ve etek kaldırılıp konulacak yeri” anlamındaki **etek tahtası** (Kadri 1928: 192) ve “alaturka helâda taşın arka kısmı” anlamındaki **etek taşı** (Tietze 2002: 749) ifadelerine bakıldığında hiç de sadece kadın ile ilgili olarak kullanılmadığı görülür. Şu bir gerçektir ki ciddî bir incelemeyle *etek* kelimesiyle oluşan deyimlerin ve birleşik kelimelerin sadece kadını ifade etmediği, yani sadece kadın için kullanılmadığı görülür: **edeği cayık** Saf, iyi niyetli (Gürsoy-Naskali 1999: 80); **el etek çekilmek** Ortalıkta hiç kimse kalmamak, ıssızlaşıp sessizleşmek (TS 1998: 688); **el etek öpmek** 1. Bir işi yaptırmak için çok yalvarmak, 2. Yaltaklanmak (TS 1998: 688); **el etek tutma** Tarikate intisap etmek yerinde kullanılır bir tâbirdir. Derviş olmak demektir (Pakalın 1971: 517); **eteğe düşmek** Sarılmak, iltica etmek (*Kâmûs*: 69); **eteği ayağına dolaşmak** Eli ayağı dolaşmak (TS 1998: 738-739); **eteği peşine uymaz** (TAD 1992: 125); **eteği uzun** Zengin (*Bor - Ng.) (DS: 1796); **eteği ağırlaşmak** Utanmak (DS: 1796), (Gökçeoğlu 1997: 228); **eteğiñ daşını dök-** Eteğindeki taşı dökmek⁷ (Tekin 1995: 207); **eteğine düşmek / eteğine sarılmak** Yalvarmak, himayet ve inayetini istemek, iltica etmek yerinde kullanılır bir tâbirdir (Pakalın 1971: 567-568); **eteğine yapışmak** Taleb-i himaye etmek (*Kâmûs*: 69); **eteğini çekmek** Günah sayılan işlerden vazgeçmek (DS: 1796); **etäğini tutmâq** Yapışmâq, yapışib âlmâq, umid bilân birâr kimsâni mâhkâm uşlâmâq “yapışmak, ümitle bir kişiye sarılmak, peşinden gitmek” (Ma’rufov 1981: 455); **etäğini yığıştirmâq** Sârâncâmini âlmâq, bâsdi-bâsdi qılmâq “düzenlemek, tertip etmek, derleyip toplamak” (Ma’rufov 1981: 455); **etekleri tutuşmak** Çok telâşlanmak (TS 1998: 739); **etekleri zil çalmak** Çok sevinmek (TS 1998: 739); **eteğiyle mum söndürmek** Sehr ungeschickt sein “uygun olmayan şekilde”, “murksen” “sakar olmak, üstünkörü iş yapmak” (Atsız 1974: 72); **etäk qayirib** Bâr urib, yeng şimarib, ästâydil “bütün gücüyle, kolları sıvayıp” (Ma’rufov 1981: 455); **etek öpmek** (ML 1971: 409); **etek serpen** Kıyafeti toplu olmayan, pasaklı (*Kâmûs*: 69); **etek silmek** Çekilmek, artık karışmamak (*Kâmûs*: 69); **etäk tutqızsmâq** Ozini tutqızsmâq, tutqıç bermâq “yakalanmak, kısırılmak” (Ma’rufov 1981: 455); **etäk tutmâq** Yänä toplâş uçun etäk âçib dâvrâ äylänmâq “yardım toplamak için etek açıp dilenmek” (Ma’rufov 1981: 455); **etekleri zil çalmak** (veya **etekleri ıslık çalmak**) Çok sevinçli olmak, sevinmek (ML 1971: 409); **etekleri ıslık çalmak / etekleri çalpara çalmak** Alınan sevinçli bir haber üzerine gösterilen telâş ve heyecan yerinde kullanılır bir tâbirdir. Kadınlar hakkında kullanılırdı (Pakalın 1971: 568); **eteklerini indirmek** Birisinin üzerine düşen işlevi yaptığını belirtmek için kullanılır (Aktunç 1998:

⁷ “Bildiklerini açıklamak”.

106); **uzun etek** *Mec.* Şapşal, sallapati (Kadri 1928: 192); **eteğini tutmak** Yardım istemek (ÖTS 1995: 867); **eteğe varmak, eteği lekeli, eteğinden el çekmek, eteğinden tutmak, eteğine kapanmak, eteğine sarılmak, eteğine yüz sürmek, eteğini devşirmek (... toplamak), eteğini elden bırakmak (salmak), eteğini göstermek, etek açmak, etek tutmak, eteklerini toplamak** (Eyüboğlu 1973: 175-176); **itek kasmağı** *Tirg.* Beylençék (kêşé turında) “yapışkan (kişi)” (Mahmutova 1977: 433); **itekinin türmek** sich beeilen “acele etmek”; se dépêcher (Vámbéry 1867: 230); **itekke basu** 1. (Bérer nerse) kilép citü “(bir şey) gelmek”, 2. Kêşéné gayép üstünde tutu “birini suçlamak, ayıplamak” (Mahmutova 1977: 433); **itekke ut kabu** Çitén, kurkınıçlı hel aldında kalu “zor durumda bulunmak” (Mahmutova 1977: 433), **itekten tüşü** Üsép citép möstekıyl' tormuş kora alırlık bulu (balalar turında) “büyüyüp bağımsız olmak (çocuk hakkında)” (Mahmutova 1977: 433).⁸

Bu kelime atasözlerinde de karşımıza çıkar: **etek öpmekle dudak aşınmaz** (Çotuksöken 1994: 130); **etekleri uzadı ayıpları örtüldü** Yaptıklarını ve hatalarını örtecek kılıf buldu (Gökçeoğlu 1997: 228); **ârqa etâgîdâ yûki yoq** Bâlâ-çaqasi, ârtıqçâ tâşvişi yoq “çoluğu çocuğu, derdi tasası yok” (Ma'rufov 1981: 455); **kün nurini étek bilen yépip bolmaydu** Güneş ışığı etekle örtülemez (Necip 1995: 127); **el benim etek senin** (Zenker 1866: 8).

Türkçede *etek* kelimesiyle ilk olarak Uygur Türkçesinde karşılaşmaktayız: YAQIN TEGIP ERNGEKIN SUQIP ODGURGALI SAQINTI. NENG ODGURGALI UMADI. OTRU TONINING ATEGIN ("t'k) UZ YIGGALI SAQINTI ANG MINTIN TEPRETU UMADI “[Rahibin biri istigraka dalmıştı] ... yaklaştı parmağıyla dürttü, uyandırmaya çalıştı, ama hiç uyandıramadı sonra elbisesinin eteğini çekiştirdi; hiç ama hiç yerinden kaldıramadı.” 128, 26 (Tekin 1980 I: 77). 1598 *fenkin âtäkin ölitdi ol* “Rand der Gewand-Vorderseite(?)” “elbisenin ön tarafının (?) kenarı” (Röhrborn 1996: 141). Ardından kelimeyi *Divanu Lugati't-Türk'te zeyl* karşılığında tespit etmekteyiz (Kâş.: 46-14). Kelime bu eserde *eteklik* (Kâş.: 87-8) ve *eteklig* (Kâş.: 87-9) şekillerinde de geçmiştir ve buralarda da karşılığı *zeyl*'dir, üç kez geçen *eteklen-* kelimesinin Arapça karşılığı ise *huff*'tur: *ton eteklendi* (Kâş.: 149-10, 11). *Kutadgu Bilig*'de ise kelime bir kez geçmiştir: *usı uçtı kıptı adaqın örü / kara tün kötürmiş etekin örü* 3952 (Arat 1979a: 398).

⁸ Türkçede *etek* kelimesiyle oluşturulan deyimlerle, Farsçada *dâmen* kelimesiyle oluşturulan deyimler arasındaki yakınlık dikkat çekicidir: *dâmen-i mu'allâ* “çok namuslu”, *dâmen şikesten* “çalışmaya hazırlanmak”, *dâmen-bûs* “etek öpen”, *dâmen-âlûde* “eteği bulaşık, iffetsiz”, *dâmen-der-meyân* “eteği belinde, işe hazır”, *dâmen giriften* “girişmek, teşebbüste bulunmak”, *dâmen-gîr* “eteğe yapışan; hasım, davacı;”, *dâmen-keş* “elini eteğini çeken, bir işe karışmayan” vd.

Karahanlı Türkçesinin ardından diğer tarihî ve çağdaş lehçelerde de kelimeyi takip edebilmekteyiz: **eteklig**, **eteklü** *uzun eteklig terincek*, *eteklü terincek* 103-3 (Yüce 1988: 51). **etäk** Pola, kraj szaty; podnóze “etek; dip” (Zajaczkowski 1961: 52): *‘İlim deryâsıdın izlep cevâhir / Tapup tuttu itekin boldı şâkir* (Zajaczkowski 1958: 9r-18); *Yawuğ irdi ‘Irâk ilinge ol tağ / İtekinde bar irdi bir zarîf bâğ* (Zajaczkowski 1958: 14v-11). **etek** Giysinin belden aşağı bölümü (Sağol 1998: 375): *bu müslmânlık dîni ğarîbluğun zâhir boldı, kıyâmat etekinde tağı ğarîbluğun kayığay* (Sağol 1998: 51) [NF: İ4a/3 (P-) (7/3)], *yarmağlarını Peyğâmbâr ‘aleyhi’s-selâm etekinge töktüm* (Sağol 1998: 251) [NF: İ79b/13 (P97a) (158/13)], *menim etekimke tüşer* (Sağol 1998: 276) [NF: İ89b/10 (P109a) (178/10)], *sening etekingde ulalgay* (Sağol 1998: 276) [NF: İ89b/12 (P109a) (178/12)]. **etek** Zeyl (Kilisli 1340: 166). **etek** (Belden aşağı inen giyimin aşağı sarkan kısmı), 166 (Battal 1988: 31). **ätäk** Zeyl 8 (Caferoğlu 1931). **etek** zeyl (Toparlı 2000: 20a/3). **etek / itek** Etek (Karamanlıoğlu 1989: 249): **eteking aç-**, **etekingni ... koy-**, **etekingden kiter-**, **selâmet etekine çek-**, **sa’âdetning etekin tut-**, **tama’ etekin aç-**, **tağ eteki**, **etekinden kiter-**, **ilin etekin çek-** (Karamanlıoğlu 1989: 249); **itekin bik tut-** (Karamanlıoğlu 1989: 284). **etek** Zeyl (Atalay 1945: 15b/7).⁹ **etäk** пола, подол (подобранный) “etek” (Borovkov 1961: 125). **itek** Kaftan etegi demektir, dâmen manasına (Véliaminof-Zernof 1869: 47). **itek** etek (Ölmez 1996: 387). **itek** Dâmen; dâmane-i kûh ve kenâre-i sahrâ “etek; dağ eteği ve ova kenarı” (*Sanglax*: 95v/7). **itek** Zeyl, etek, ağız, kenar, leb (Kunos 1902: 94); **iteklemek** Eteye bir şeyi doldurmak, eteklemek, etek sallayup yellemek (Kunos 1902: 94). **etek** Kenar: kenar: etek (*Genc. XVII. 59*) (TTS: 1562); **eteği arı** Pâk-damen, namuslu, afif: Bir zahidin bir eteği arı avratı var idi (*Kel. XIV. 136*) (TTS: 1562). **etek** Sinus, lacinia tentorii & aliorum Falda, lembo di padiglioni & altra cofa “kıvrım”, “çadır kenarı” (Meninski M DC LXXX: 30). **etek** Arabîsi zeyl. Farisîsi *dâmân* ve *dâmen*’dir (Kırkkılıç 1999: 275). **etek** Bord, pan, pli (de la robe), penchant (d’une montage) “kenar, uç”, “etek”, “kıvrım, kırma (elbise), “etek (dağ)” / Rand, Saum, Kleiderrand “kenar”, “elbise kenarı; kenar”, “elbise kenarı” (Zenker 1866: 8). **tag etegi**, **etek silkmek**, **el benim etek senin** (Zenker 1866: 8). **eteklik** das zu einem Saum u. s. w. nöthige Stück Zeug, Rockschooss; ein Stück Zeug wie öffentliehe Tänzer als Schärpe um die Hüften tragen “etek için gerekli olan parça”, “etek kuyruğu”; “dansçıların kalçalarına bağladıkları geniş kuşak” (Zenker 1866: 8). **etekli** mit einem Saum u. s. w. versehen, gesäumt, grossschössig, faltig, weit (von kleidern), grossschössig “geniş etekli”, “kıvrımlı”, “geniş (elbiseyle ilgili)” (Zenker 1866: 8). **itek** Schoss eines Kleides, der Rand, Saum, die Kante; basque d’une robe, ourlet, bord, lisière, bordure “elbise eteği”, “kenar”, “elbise kenarı; kenar”, ““(her çeşit) kenar

⁹ Besim Atalay kelimeyi “süs” anlamındaki *itik* ile birleştirmektedir (Atalay 1945: 170).

süsü"; **itekini türmek** sich beeilen "acele etmek"; se dépêcher; **iteklemek** sammeln "toplamak", auffassen "toplamak"; recueillir, ramasser (Vámbéry 1867: 230). **itek** Подоль, пола, край, обшивка, подошва (горы) "etek, uç, kenar, (dağ) eteği" (Budagov 1869: 177). **itek** Bouche; flane d'une montagne; extrémités d'une plaine; bord d'une robe. B. 186 "ağız; dağın yamacı; herhangi bir genişliğin kenarları; giysinin kenar kısmı" (Courteille M DCCC LXX: 93). **iteklemek** Agiter le pan de sa robe sur le feu, remplit le plan de sa robe; recueille "elbisenin eteğini ateşin üzerinde hareket ettirmek, elbisenin eteğini bir şeyle doldurmak; toplamak" (Courteille M DCCC LXX: 93). **etek** Zeyl, damen (LO: 140); **etek belde** Tîr-endâz, hazır, müheyya, apiko (LO: 140); **eteklemek** Eteğe varmak, etek öpmek, takbîl, tel'îm, dâmen-bûs, selâmlamak (LO: 140); **etekli** Bol etek libas (LO: 140); **eteklik** Belden aşağı olan oyuncu libası, fistan, tennure (LO: 140). **ätäk** (Radloff 1893: 839-841); **birinin ätäğini başına ätmäk, yapmak** (Krm. K.) Jemandes Kopf in seinen Rockschooss hüllen, ihn beschimpfen, auszanken, mit groben Redensarten überschütten, durch ehrenrührige Beschuldigungen beschämen (dabei sagt man oft art ätäk hinterer Rockschooss) "birinin başını kendi eteğine sarmak", "azarlamak", "bağırarak", "kaba sözlerle azarlamak", "onur kırıcı suçlamalarla utandırmak" ("etek kelimesi çoğunlukla etek kuyruğu anlamında kullanılır") (Radloff 1893: 840-841). **etek** 1. Belden aşağı inen esvabın aşağı sarkan kısmı ve ale'l-husus köşeleri, zeyl, dâmen; 2. Roba eteğine benzer muhtelif mevâda dahi itlâk olunur: çadır eteği (*Kâmûs*: 69); **etek bağı** Kadınların fistanlarını ferâce ve çarşafın altından görünmemek için kaldırıp bele bağladıkları şerit veya gaytan (*Kâmûs*: 69); **etek bezi** Çocuk kundağının belden aşağı geleni (*Kâmûs*: 69); **etek serpen** Kıyafeti toplu olmayan, pasaklı (*Kâmûs*: 69); **etek silmek** Çekilmek, artık karışmamak (*Kâmûs*: 69); **eteğe düşmek** Sarılmak, iltica etmek (*Kâmûs*: 69); **eteğine yapışmak** Taleb-i himaye etmek (*Kâmûs*: 69). **etek** 1. A skirt (of a dress, etc.) "etek (elbisenin)", 2. A skirt, lower part (of a mountain) "etek, alt kısım (dağın)" (Redhouse 1921: 20). **eteğine düşmek / eteğine sarılmak** Yalvarmak, himayet ve inayetini istemek, iltica etmek yerinde kullanılır bir tâbirdir. Eskiden büyüklerden birinden bir şey, yahut işlenen her hangi bir kabahatin affi istenileceği zaman eteğine sarılmak, âdet olduğundan bu tâbir meydana gelmiştir (Pakalın 1971: 567-568). **etäk** 1. пола платья, одежды "elbise eteği" (MK I 68); 2. перен. "mecaz." покров, завеса "örtü, perde" (Nadelyaev 1969: 187). **ätäk** (Räsänen 1969: 52).

Günümüze gelindiğinde *etek* kelimesi Türkiye Türkçesinde şu anlamları ihtiva etmektedir - argo ve terim olarak kullanılışı da dahil olmak üzere:- 1. Giysinin belden aşağıda kalan bölümü, 2. Vücudun belden aşağısına giyilen, değişik biçimlerde, genellikle kadın giysisi, 3. Giysinin alt kenarı, 4. Çadır, kanepeler gibi örtüsü gibi kumaştan olan şeylerin yere sarkan bölümü, 5. Dağ, tepe, yığın gibi yamaçlı şeylerin alt bölümü, 6. argo Edep yeri, 7. Yağmur sularının

çatının bazı yerlerinden içeri sızmasını önlemek için yapılan saç örtü (TS 1998: 738). Kelimenin terim olarak da kullanıldığı görülmektedir: Balıkçılıkta “dalyanlarda zeytinkazığından hazneye kadar gelen ağ kısmı”, saraçlıkta “bir araba körüğünün arka çemberi üzerine konulan, astarlı ve kenarlarına zırh çekilmiş bez şerit”, teknolojide “hava yastıklı taşıtlarda, taşıtın dengede kalmasını sağlayan aşırı basınç yaratılmış bölmeyi çevreleyen ve genellikle bükülgen maddelerden yapılan çeper”, tuhafiyecilikte “bir kazağın veya yün yeleşin alt kısmına eklenen, genellikle lastik örgüden parça” (ML 1971: 409-410). *San.* Hat ıstılâhlarındandır. “Hilye”nin ikinci kısmına verilen isimdir. Birinci kısmına “Göbek” denilir (Pakalın 1971: 567-568). **eteklemek** 1. Birinin eteğini saygı göstermek amacıyla öpmek veya öper gibi yapmak, 2. *mec.* Yaranmaya çalışmak, dalkavukluk etmek (TS 1998: 739); **eteklemek** *Biz ne alçak köpekleriz / Kimi görsek etekleriz* Deli Hikmet (Eyüboğlu 1973: 176); **etekleyiş** Eteklemek işi veya biçimi (TS 1998: 739); **eteklik** 1. Vücudun belden aşağısını örten, beli dar, altı geniş, genellikle kadın giysisi, etek, 2. Etek yapmaya elverişli (kumaş), 3. Bir şeyin aşağıya doğru uzanan yüzü (TS 1998: 739). Ayrıca: **etek silmesi** *Mim.* Kare levha biçiminde yapı parçası. (Sütun tabanının düz bir yüzey meydana getiren en alt bölümüdür. Sütun eskisi altına veya ayaklık altına da yerleştirilerek ayaklık gövdesini yere bağlar) (ML 1971: 410); **imlâ eteği** *Dy.* Doldurularak yükseltilmiş demiryolu hattının her iki yanda tabii zeminle geçtiği yerde yol boyunca uzayıp giden çizgi (ML 1971: 409); **piston eteği** Bir pistonun, silindir içindeki hareketini düzenleyen ve silindir çeperlerini zorlayan dik kuvvetleri ortadan kaldıran yan yüzeyi (ML 1971: 410); **pencere eteği** *İnş.* Bir pencerenin zeminden yani döşemeden pencere küpeştesine kadar olan küçük, ince ve pencere kenarlarındaki ayaklardan içerlek olan duvar kısmı (Tuğlacı 1971: 754); **ters etek** *Balıkç.* Dalyanlarda basarna kazığından haznenin ters yönünde uzanan ağ kısmı (Tuğlacı 1971: 754); **etek bezi** Kundak çocuklarının belden aşağısına sarılan bez (TS 1998: 739); **etek bezi** Kundaktaki çocukların omuzlarından itibaren aşağıya doğru sardıkları ve kundakta iken altlarına koydukları pamuklu bezin adı idi. Bazı yerlerde halen de kullanılmaktadır (Pakalın 1971: 568); **etek kırması** Kadın elbiselerinin etek kısımlarını süslemek üzere enli şerit şeklindeki bir kumaşın katlanarak kırma gibi konulmasından meydana gelen süs (Tuğlacı 1971: 754); **etek tahtası** Abdesthanenin arka dayanılacak ve etek kaldırılıp konulacak yeri (Kadri 1928: 192); **etek dolusu** Pek çok, bol bol, alabildiğince fazla (TS 1998: 739); **etek dolusu** Pek çok, bolbol yerinde kullanılır bir tâbirdir. Eskiden koyacak bir şey bulamayanlar ellerinde götürmeyecekleri şeyleri topuklarına kadar uzun olan elbiselerinin eteklerini kaldırarak oraya koymak suretiyle alıp götürdükleri için bu tâbir meydana gelmiştir (Pakalın 1971: 568). Bunların dışında: **el etek çekilmek** Ortalıkta hiç kimse kalmamak, ıssızlaşıp sessizleşmek (TS 1998: 688); **el etek öpmek** 1. Bir işi yaptırmak için çok yalvarmak, 2. Yaltaklanmak (TS 1998: 688); **etek**

öpmek Yaltaklanmak, dalkavukluk etmek (TS 1998: 738); **etek silkmek** El etek çekmek (TS 1998: 738); **eteği belinde** Kıvrak ve hamarat (kadın) (TS 1998: 738); **eteği ayağına dolaşmak** Eli ayağı dolaşmak (TS 1998: 738-739); **eteği kirlenmek** (Kadın için) namusuna dokunulmak (TS 1998: 739); **eteğindeki taşı dökmek** Bütün bildiklerini açıklamak (TS 1998: 739); **eteğine düşmek** (veya sarılmak) Yalvarıp yakarmak (TS 1998: 739); **eteğine yapışmak** (veya sığınmak) Birinin koruyuculuğu altına girmek (TS 1998: 739); **etekleri tutuşmak** Çok telâşlanmak (TS 1998: 739); **etekleri zil çalmak** Çok sevinmek (TS 1998: 739); **etek pisliği** (veya kiri) Yolsuz ilişki (ML 1971: 409); **etek silkmek** (veya el etek çekmek) (ML 1971: 409); **eteği düşük** (ML 1971: 409); **eteği temiz** İffetli (kadın) (ML 1971: 409); **eteğini göstermez** İffetli, namuslu (kadın) (ML 1971: 409); **etekleri zil çalmak** (veya etekleri ıslık çalmak) Çok sevinçli olmak, sevinmek (ML 1971: 409); **eteği düşük** Pasaklı (kadın) (Tuğlacı 1971: 754); **etek silkmek / el etek çekmek** (Bir şeyden) vazgeçmek, ilgiyi kesmek (Tuğlacı 1971: 754); **eteği belinde** Kılık ve kıyafeti düzgün, tirandan, hazır ve müheyya yerinde kullanılır bir tâbirdir. Eskiden giyilen elbiseler yerlerde sürünecek derece uzun olduğu ve süratle yapılacak işlerde eteklerin ayağa dolanma tehlikesi bulunduğu için etekler kaldırılarak bele sokulmak suretiyle iş yapılmak zarureti olduğundan bu tâbir meydana gelmiştir (Pakalın 1971: 567), **etekleri belinde** Eskiden kadınlar hakkında kullanılan tâbirlerdendir. Becerikli, işgüzar mânasına gelir. Bu tâbir; kadınların üç peşli, beş peşli entari giydikleri zamandan kalmadır. Acele ile yaptıkları işlere eteklerinin takılmaması için etekler kaldırılırdı (Pakalın 1971: 568), **el etek tutma** Tarikate intisap etmek yerinde kullanılır bir tâbirdir. Derviş olmak demektir (Pakalın 1971: 517). **uzun etek** Mec. Şapşal, sallapati (Kadri 1928: 192); **eteğini tutmak** Yardım istemek (ÖTS 1995: 867); **eteğe varmak**, **eteği lekeli**, **eteğinden el çekmek**, **eteğinden tutmak**, **eteğine kapanmak**, **eteğine sarılmak**, **eteğine yüz sürmek**, **eteğini devşirmek** (... toplamak), **eteğini elden bırakmak** (salmak). **eteğini göstermek**, **etek açmak**, **etek tutmak**, **eteklerini toplamak** (Еуүбоғлу 1973: 175-176). **etek** 1a. подол, пода (одежды) "etek (elbise)", 1b. край (платья, одежды) "uç (elbise)", 2. Месазен: подножие, подошва горы "dağ eteği", 3. фартук "önlük, peştamal" тур. диал. DSf., уз. (для сбора хлопка "памук toplamak için"); юбка "etek" тур. диал. DSf., тат..., 4. платье, под жесцкой сорочки "bir tür kadın giysisi" тур. диал. DSf., 5. кожа на животе "karın bölgesi derisi"; тур. диал. DSf.; пах "kasık" aynı yerde, 6. устье, низовье реки "ırmağın alt kısmı, ırmağın ağzı" кум., уз., 7. подошва "ayağın taban kısmı" ног.¹⁰, 8. (Месазен) покров, завеса "örtü, perde" ДТС,

¹⁰ E. V. Sevortyan her ne kadar *etek* kelimesinin Nogaycada "подошва" anlamında kullanıldığını belirtiyorsa da biz kelimenin Nogaycada bu anlama geldiğini tespit edemedik, üstelik Sevortyan bu sözlüğünü oluştururken Nogayca için Baskakova'un

9. (Mecazen) честь, совесть “namus, şeref” тур. диал. DSf., 10. подвеска, подвески “ağaçların aşağıya sarkan kısımları” аз., 11. послед (при рождении животных) “son, etene” тур. диал. DSf. (Sevortyan 1974: 313). **eteğiyle mum söndürmek** Sehr ungeschickt sein, “murksen” “sakar olmak, üstünkörü iş yapmak” (Atsız 1974: 72). **eteği belinde** (TAD 1992: 125); **eteği düşük savruk** (TAD 1992: 125); **eteği peşine uymaz** (TAD 1992: 125); **etekleri ıslık çalar** (TAD 1992: 125); **etekleri tutuştu** (TAD 1992: 125); **etekleri tutuşur, fırsat geçer** (TAD 1992: 125); **etekleri zil çalıyor** (TAD 1992: 125). **eteklerini indirmek** Birisinin üzerine düşen işlevi yaptığını belirtmek için kullanılır (Aktunç 1998: 106); **etek takmak (giymek)** (Erkek) Ar, namus, sözünde durma gibi erdemlerden yoksun hale gelmek (Aktunç 1998: 106); **etek taşı** Alaturka helâda taşın arka kısmı H. R. Gürpınar 1341 s. 436-437 (Tietze 2002: 749). Ayrıca: **eteği ağırlaşmak** Utanmak (-İç.) (DS: 1796); **eteğine eğri** Kötü kadın (Çepni *Gemerek -Sv.) (DS: 1796); **eteğine cıgız** Fazla cinsî arzu duyan, tatmin olmayan insan (Çepni *Gemerek - Sv.) (DS: 1796); **eteğine pis** Fazla cinsî arzu duyan, tatmin olmayan insan (*Bor - Nğ.) (DS: 1796); **eteğini çekmek** Günah sayılan işlerden vazgeçmek (*Bor - Nğ.) (DS: 1796); **etekaltı** Gerdekten sonra güveyin kayın pederine götürdüğü armağan (-Gaz.) (DS: 1796); **eteği uzun** Zengin (*Bor - Nğ.) (DS: 1796); **etek baş** Aşağı taraf (*Bor -Nğ.) (DS: 1797); **etek bezi** Çocuğun kundak eşyalarından olup, içine pamuk konularak dikilmiş kalınca ve büyük bez (*Kandıra -Kc.) (DS: 1797); **etek pıçağı** Ustura (*Bor -Nğ.) (DS: 1797); Kıbrıs ağzında: **eteği ağırlaşmak** Suçluluk duygusuna kapılmak, yaratılan durumdan utanıp ağırına gitmek (Gökçeoğlu 1997: 228); **eteği temiz** Namuslu (Gökçeoğlu 1997: 228); **eteğinde namaz kılınır** İçi dışı çok arı kişi (Gökçeoğlu 1997: 228); **eteğinden silkmek / eteğinden silkip atmak** Eski ilişkileri ya da akrabalık bağlarını koparmak (Gökçeoğlu 1997: 228); **eteğini kaldırmak** Bütün hatalarını, yanlışlıklarını ve eksiklerini sergilemek. Bütün gizlerini ortaya dökmek (Gökçeoğlu 1997: 228). **eteğ** Tekneye un elenirken alta serilen bez (Ceylân *Fethiye -Mğ.) (DS: 1796); **eteği** El değirmeninin altına konan deriden örtü (*Kavak -Sm.) (DS: 1796); **etek** (I) Derinin karın tarafı (-Isp.; Yusufça *Göhlisar -Brd.; -Brs.; Zana -Ama.; -To. ve köyleri; *Bor -Nğ.; Ermenek -Kn.) (DS: 1796); **etek** (II) Çocuk kundağı (*Ermenek -Kn.) (DS: 1796); **etek** (III) Kadınların önlerine bağladıkları önlük (Yakaköy *Gelendost -Isp.; Vazıldan *Divriği -Sv.) (DS: 1796); **etek** (IV) Saçak, sallanan uç (Birgi *Ödemiş -İz.) (DS: 1796); **etek** (VII) Namus (-Gaz.) (DS: 1796); **etek** (VIII)

Kasık (*Fethiye ve köyleri -Mğ.) (DS: 1796).¹¹ **etekce** Üç etekli elbise (-Nğ.; -Kn.) (DS: 1797); **etekcek** Üç etekli elbise (-Nğ. ve çevresi) (DS: 1797); **etekcek** Kadınların önlerine bağladıkları önlük (Karabüzey *Araç -Ks.) (DS: 1796); **etekçe** Üç etekli elbise (Bahçeli *Bor -Nğ.) (DS: 1797). **etek çalmağ** ~ **béle etek çalmağ** Etek giymek (Hürmüzlü 2003: 149); **etekliğ** Kadınların, iç çamaşır olarak elbise altından giydikleri topuklara kadar uzanan, kolsuz fanila (Hürmüzlü 2003: 149). **ətəx'** (Borçalı) Kadın paltarı adı. - *Səhnə özünə bir ətəx' tix'di* (Şirəliyev 1998: 178); **ətəx'li** (Füzuli) Büyük quyuqlu qoyun. - *Yağı quyruğuna yığan qoyuna ətəx'li de: ərix'*. (Şirəliyev 1998: 178); **ətəx'lix'** I (Ağcabədi, Ağdam, Bərdə, Füzuli, Şuşa, Tərtər) - *bax ətəyliğ* (Şirəliyev 1998: 178); **ətəx'lix'** II (Tovuz) Döşlük, önlük (Şirəliyev 1998: 178); **ətəyliğ** (İmişli) Kadın bəzəyi. *Gönnəgin ətəginde ətəyliğ olardı gümmüşdən* (Şirəliyev 1998: 178). **etek** 1. Paltarın bölde aşağı terefe uzanan hissesi. 2. Dağın, yamaçın ve ümümiyyətle hündür yerin aşağı tarafları. 3. Ağaç budaglarınının, galhandan sonra aşağı eyilen yerleri, alçağ hissesi. 4. Adeten "bir" sözü ile geyri-müeyyen çohlug bildirir: Ü. Haçibeyov. [Seyid Ehmed:] *Men iki defe bu şehere kelip, her defasında bir etek pul aparmışam.* (ADİL: 298-299); **etecdolusu** Lap çoh, hedden artıq çoh (ADİL: 299); **etek-etek** Çohlu, çohlu mığdarda; bol, bolluça, etecdolusu. (ADİL: 299); **etektleme** "Etektlemek"den (ADİL: 299); **etektlemek** 1. Eteyinden tutmağ, tutub sahlamağ. 2. Eteyine yığmağ. 3. Yahalayarag el çekmemek, yalvarıp hahiş etmek. 4. Yarısını keçmek, ketmek (yol haggında). 5. Etekle yellemek (ADİL: 299); **etektlenme** "Etektlenmek"den (ADİL: 299); **etektlenmek** Eteyinden tutulmağ, tutulub sahlanağ (ADİL: 299); **etekli** 1. Eteyi geniş ve uzun. 2. Eteyi, etekleri olan (ADİL: 299); **eteklik** Zinet üçün kadın paltarının eteyine düzülen pul vs. (ADİL: 299). **etek altdan ötürmek** 1. Gizlice, kimse görmeden vermek, 2. Unutmak, akıldan çıkmak (Altaylı 1994: 397); **eteyin tutmağ / eteyinden tutmağ / eteyinden yapışmağ** Yalvarmak, korunma istemek, sığınmak (Altaylı 1994: 397); **eteyini burahmağ** Vazgeçmek, bırakmak, peşini bırakmak, yakasını bırakmak (Altaylı 1994: 397); **eteyini çekmek** Önüne geçmek, karşı gelmek, bırakmamak (Altaylı 1994: 397); **abrını eteyine bükmeğ** Şiddetli bir şekilde azarlamak, laf söylemek (Altaylı 1994: 397); **daşı eteyinden tökmek** Düşüncesini değışmek, yapmak istediğı bir işten vazgeçmek, inadından vazgeçmek (Altaylı 1994: 397); **el benim, etek**

1963 tarihli sözlüğünü kullanmıştır, o yüzden Sevortyan'ın sözlüğündeki anlam "подошва (горы)" olarak düzeltilmelidir, bk. Baskakova 1963: 442, ayrıca bk. Baskakova 1956: 436.

¹¹ *Derleme Sözlüğü*'nde iki *etek* maddesi daha vardır: *etek* Yabanî yonca, fiğ. Bk. *efek* (Bereketli Tavas - Dz.) (DS: 1667). Aslında 'yabanî yonca, fiğ' anlamına gelen kelime *efek*'tir, ses değışikliği ile *etek* olarak kullanıldığı da görülmektedir. *etek* İnsan ya da hayvan eşi, sonu (Kırcaklı Nazilli -Ay.) (DS: 1797). Burada da aslında "insan ya da hayvan eşi, sonu" anlamına gelen kelime *eten*'dir, ses değışikliği ile *etek* olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

senin Bir yalvarış, rica ifadesi (Altaylı 1994: 397); **etekaltı** 1. Gizlice toplanarak saklanan şey (para vs.), 2. Gizlice, gizli olarak (Altaylı 1994: 397). **etek** 1. Etek, 2. Kenar, 3. Etek, dağın eteği (Tekin 1995: 207); **etegiñi daşını dök-** Eteğindeki taşı dökmek (Tekin 1995: 207); **etegiñe daş sal-** Birine kötülük yapmayı düşünmek (Tekin 1995: 207). **etek** 1. Etek. 2. Dağın eteği (Doğru 1991: 93); **etek yakmaa** Bir kıza uzun zaman kur yapmak (Doğru 1991: 93). **etek** 1. Etek. 2. Dağın veya başka yükseltelerin yamacı (Oraltay 1984: 80). **étek** Etek (Necip 1995: 127); **Kün nurini étek bilen yépip bolmaydu** “Güneş ışığı etekle örtülemez”, **yéza étigi** “köy kıyısı”, **Bir étek kök téridim** “Bir etek yeşil (sebze yerine kullanılan yonca yaprağı) topladım, **tağ étigi** “dağ eteği”, **étek astidin** “etek altından”, **étek yaymaq** “etek yaymak”, **étek kiri** “adet, aybaşı görmek, kirlenmek” (Necip 1995: 127); **etek** 1. Etek, 2. too etegi: dağ eteği (Yudahin 1988: 343); **etegi suyuq** (Kadınlar hakkında) evde oturmaz; hoppa (Yudahin 1988: 343); **etek** 1. Elbise eteği. 2. Dağ eteği (Tavkul 2000: 196); **etäk** 1. Kiyimning pástki äsilib tüşib türädigän keng qısmı, bär “giysinin aşağıya doğru sarkan kısmı”, 2. Paxtä teriş üçün maxsüs tikilgän, böynigä äsib, belgä bağläb älinädigän mätä pärçäsi; färtük “pamuk toplamak için özel olarak dikilen, boyna asılıp bele bağlanan kumaş parçası, önlük”, 3. Ba’zi narsälärning çeti, küyi tãmâni, äxirgi qısmı “bazı şeylerin son kısmı, kenarı, dibi, sınırı”, 4. Täğ, tepä, ädirlärning eng pástki qısmı, bäländlikning tägi “dağ, tepe, kırım en aşağı kısmı, yüksekliğin aşağısı”, 5. Suvning, däryâning pástki, küyi qısmı; suvning küyiliş câyi; äyaq, mänsäb “suyun, nehrin aşağı kısmı, kollara ayrıldığı yer; nehir ayağı”, 6. Vaqt e’tibâri bilän äxirgi kism, äxır, song “vakit itibarıyla son kısım, geç, son” (Ma’rufov 1981: 455); **bir etäk** Cudä köp, äñçä “çok, çok çok, epeyce”, **etäk yırtış** *Etn.* unäşiş, unäştiriş mārāsımi “söz kesme, söz kesme töreni”, **etäk tutqızmaq** Ozini tutqızmaq, tutqıç bermäq “yakalanmak, kısırılmak”, **etäk tutmaq** Yänä topläş uçun etäk açib dävrä äylänmaq “yardım toplamak için etek açıp dilenmek”, **etäk qayirib** Bär urib, yeng şımarib, ästäydil “bütün gücüyle, kolları sıvayıp”, **etäk qâkmâq (silkimâk)** Vâz keçmâq; yüz ögirmâq, bahridän ötmâq “vazgeçmek, yüz çevirmek”, **ârqa etägidä yüki yoq** Bälä-çaqası, ârtıqçä täşvişi yoq “çoluğu çocuğu, derdi tasası yok”, **etägidän tutmaq (uşlämâq)** Bk. **etäğini tutmaq.** **etäğini yığıştırmâq** Säräncâmini älmâq, bäsdi-bäsdi qılmâq “düzenlemek, tertip etmek, derleyip toplamak”, **etäğini tutmaq** Yapışmaq, yapışib älmâq, umid bilän birär kimsäni mähkäm uşlämâq “yapışmak, ümitle bir kişiye sarılmak, peşinden gitmek” (Ma’rufov 1981: 455); **etäkli** 1. Etäkkä egä bolgän, etägi bär “eteğe sahip olan, etekli”, 2. Etäk tutgän (bk. **etäk** 2) “etek takan”, **etäksiz** 1. Etägi yoq, beetäk “eteği olmayan, eteksiz”, 2. Etäk tutmägän “etek takmayan”, 3. Täyini yoq, betäyin; uyätsiz “habersiz, haberi olmayan; utanmaz, namussuz” (Ma’rufov 1981: 455); **etäk-etäk** Bir neçä etäk, köp, etäkläb “çok, etekler dolusu” (Ma’rufov 1981: 455). **itek** Подол “etek (elbise için)” (Karimova 1954:

380); **etek** Подóл “etek (elbise için)”, **köylektiñ etegi** (Baskakova 1967: 697); **etek** Подóшва “etek (dağ için)”, **tag etegi** (Baskakova 1967: 698). **itek** 1. Külmek, al'yapkiç, pal'to h. b. ş.niñ bilden tübengé öleşé “giysi (gömlek), önlük, palto gibi giysilerin belden aşağıda kalan kısmı”, 2. *Dial.* Yubka “etek”, 3. Kéşénéñ kiyém aldı; téz, al “giysi önü; diz, ön”: *siñ kızını alıp itegéne, yomşak çeçén sıygap söyerséñ* Giz-el' Gabid “Sen kızımı etegine alıp, yumuşak saçlarını okşayarak seversin” // *Zarf* İteknéñ algı öleşé kader (ülçev béremlégé bulıp yöri). - *Siña, méne, bér itek... kenfit, prennék, çiklevék, ciméş... barı da bar.* F. Burnaş, 4. Biyé k nersenenñ tübenge taba sözeklenép ceyélép kitken askı kırığı, çité “yüksek bir şeyin aşağı doğru yayvanlaşarak uzanan alt tarafı, kıyısı” 5. Urman, bolıt, kük n. b. ş. kırığı “orman, bulut, gök vb. kenarı”, 6. Diñgéz, yılga, okean yarı “deniz, ırmak, okyanus kenarı” (Mahmutova 1977: 432-433); **itek astarı**, **itek salu** Külme knéñ tübengé öleşéne bériş yaki başka tukımadan bala itek tégu “giysinin alt tarafına aynı veya başka bir kumaştan fıfır dikmek”, **itek tutu** 1. *K.* İtek salu “fıfır eklemek”; 2. *Küç.* Yalagaylanu “dalkavukluk etmek, yaltaklanmak”, **itek astı** Yeşérén “gizli”, **itek astından** 1. Bik yakınnan gına, bér-iké adım cirden “pek yakından, bir iki adım yakınlıkta”, 2. Yeşérén revéşte “gizlice, gizli olarak”, **itek astınnan ut yürtü** Astırtın, kotkı eş alıp baru “gizlice fitne çıkarmak”, **itek bélen citek** Hervakit béрге buluçı, bér-bérennen bérkayda da ayırılmıy yürüçé kéşéler turında “her zaman birlikte olanlar, hiç ayrılmayanlar”, **itek kasmağı** *Tirg.* Beylençék (kéşé turında) “yapışkan (kişi)”, **itek kisép çin yalgav (yamav)** İkençé bér kireklé yak, kireklé eybéрге zarar kitérü hesabına bérer törlé eş başkaru “ikinci bir şeye zarar veren bir iş yapmak”, **itek kıska** Mömkinlék, hel çamalı bulu turında “imkân ve şartlardan mahrum (olma)”, **itek tulı** Bik küp (balalar turında eytéle) “çok, fazla (çocuk)”, **itekke bastırmay** Sér birnev “sır vermemek”, **itekke basu** 1. (Bérer nerse) kilép citü “(bir şey) gelmek, 2. Kéşéné gayép üstünde tutu “birini suçlamak, ayıplamak”, **itekke tagılı (yabışıp yürü)** *Şélt.* 1. Bérer kéşé artınnan kalmav, bérer kéşége gél iyerép yürü “birine takılmak, yapışmak, ilişmek”, 2. Möstekıyl' eş, möstekıyl' tormış ite almıyça, ölkenrek, tecribelerek, köçlérek kéşélerge salınu “bağımsız hareket edemeyerek tecrübeli kişilere yaklaşmak, takılmak”, **itekke ut kabu** Çitén, kurkınıçlı hel aldında kalu “zor durumda bulunmak”, **itekné cıyıştıru (cıynav, cıyu)** *Süyl.* 1. Sak bulu, saklık bélen eş itü “dikkatli olmak”, 2. Éşlegen cinayat'né yeşéru, sizdérnev “yapılan kötülüğü gizlemek, sezdirmemek”, **itekten tutu** Bérer eşten tıyp kalu, bérer nerse eşlerge irék birnev “bir işe engel olmak, engel teşkil etmek”, **itekten tüşü** Üsép citép möstekıyl' tormış kora alırlık bulu (balalar turında) “büyüyüp bağımsız olmak (çocuk hakkında)”, **itegé kasmaklı** *Söyl.* 1. Yaman, gayébé zur (kéşé turında) “kötü, çok hatalı davranan (kişi)”, 2. Beylençék (kéşé turında) “yapışkan (kişi)” (Mahmutova 1977: 433). **iteklenü** *F.* Tav, kıya tübeden tigéz cirge taba sözeklenü “dağ veya tepeden düzlüğe

doğru yayvanlaşma” (Mahmutova 1977: 433). **iteklep** *Reb.* (Tav, urman, yılga) itegé buylap “(dağ, orman, ırmak) eteği boyunca” (Mahmutova 1977: 433). **itek-çabu: itek-çabunı cıyu (cıyıştıru, cıynav)** *Söyl. 1. K.* İtekné cıyıştıru “dikkatli olmak”, 2. Éşlenmi kalgan eşlerné tögellev “işleri toparlamak” (Mahmutova 1977: 433). **itek-ciñ Cıy. i.** Törlé itekler “çeşitli etekler” (Mahmutova 1977: 433). **itek-ciñ tulu** Eybér bik küp bulu “çok şey olmak”, **itek-ciñné cıyu (cıyıştıru)** *K.* İtekné cıyıştıru “dikkatli olmak” (Mahmutova 1977: 433). **etek** Подбл “etek (elbise için)” (Bammatova 1960: 685); **etek** Подбшва “etek” (dağ için) (Bammatova 1960: 686). **etek 1.** Подбл, полá “etek (elbise için)”, 2. Поднбжие, Подбшва (горы) “dağın eteği” (Baskakova 1963: 442); **eteginin astınnan** из-под полы “el altından” (Baskakova 1963: 442). **edek** Подбл “etek (elbise için)” (Monguşa 1980: 403); **edek/adađ** *Peren.* Подбшва “etek (dağ için)” (Monguşa 1980: 403). **edek 1.** Etek; **tonniñ edegi** Kürkün eteği. 2. Dağ eteği; **Altay sınıınıñ edeginde** Altay’ın eteginde; **edegi cayık** Saf, iyi niyetli (Gürsoy-Naskali 1999: 80); **edekten-** 1. Bir şeyi etmekten almak, eteğinden tutmak. 2. Dağ eteğine yerleşmek (Gürsoy-Naskali 1999: 80); **edektey-** Tarladan bir şey almak (Gürsoy-Naskali 1999: 80). **idek 1.** (Giyside) etek; **alın idek** Ön etek; **kizîn idek** Arka etek; **tonniñ idegî** Kürkün eteği; 2. (Dağda) etek, dağ eteği; **idek-pıshah** *tkr.* Alta giyilen elbiseler (Gürsoy-Naskali); **idekte-[idektirge]** Eteğe toplamak (Gürsoy-Naskali); **idekten-[idektenerge]** (**idekte-fiülinin dönüşlü şekli**) 1. Eteğine toplamak; 2. Eteğinden tutmak; 3. Dağ eteğine yerleşmek; 4. Dağın eteği boyunca gitmek (Gürsoy-Naskali); **idektîg** Etekli, eteği olan; **idektîg ton** *esk.* (Etekli kürk) eteği büzgülü düğün giysisi (Gürsoy-Naskali). **edek** Etek (Ryumina-Sırkaşeva 2000: 34). **edek** Etek (Tannagaşeva 1995: 27).

2. Eksik etek¹²

eksik etek deyimini ilk olarak Ahmet Vefik Paşa’nın sözlüğünde - bu sözlüğün sadece Türkçe kelimelerin yer aldığı ilk baskısı 1876 tarihini taşımaktadır, Arapça-Farsça kelimelerin eklenmesiyle yapılan ikinci baskısı ise 1888-1889 tarihlidir - tespit etmekteyiz: **eksik etek** Nisâ, eteği görünmez kısa olan tâ’ife-i muhadderât (*LO*: 132). Söz konusu deyim bu sözlüğün ardından diğer sözlüklerde de yer alır: **äksik ätäk** Короткий подоль (прозвище честныхъ женщины) “eksik etek (samimiyetle söylenen bir kadın lâkabi)” - kurzer Rockschooss “eksik etek, kısa etek” (Benennung ehrbarer Frauen “namuslu, iffetli kadınlar için kullanılır”). Radloff bu deyim Osmanlıcada kullanıldığını belirtmiştir (Radloff 1893: 687). **eksik etek** Short-skirts “kısa etek(li)ler”; a woman, a female “kadın, dişi” (Redhouse 1921: 20). **eksik**

¹² *eksik etek* deyiminin kullanımı ile ilgili en önemli ipuçlarını değerli araştırmacı Doğan Bernek’ten aldım, bu vesileyle kendisine şükranlarımı sunarım.

etek, **eksik etekli** *Mec.* Afife kadın, muhaddere (Kadri 1928: 192). **eksik etek** Mecaz yoluyla kadın, zevce yerinde kullanılır bir tâbirdir (Pakalın 1971: 517). **eksik etek** Kadın: “Kim bilir... Kadın milleti bu... Eksik etek. -AV P” (Özön 1971: 201). **eksik etek** *O helâlzâde harâmiye dime eksik etek / Nice kanlar dökücü akl alıcı dillerdür* Hâzîk Efendi. *Avrata gelince / Varsın kaçsunmuş o / Bir eksik etek daha getirin / Doldurmuş yerini / Boynu bükük komazmış bebelerini* Niyazi Akıncıoğlu (Eyüboğlu 1973: 156). **eksik etek olmak** Frauensperson, auch pejorativ, “dumme Gans” “kadını aşağılama amacıyla ‘aptal kaz’” *Şu İsviçreliler çok akıllı adamlar. Eksik etekleri seçim işine karıştırmıyorlar. Şu eksik etekle münakaşa edip durma! Onun bir şeyden anladığı yok* (Atsız 1974: 65). **eksik etek** Kadın: “*Doğduğum gündün evleninceye dek / Yar olmadı bana bir eksik etek*” -F. Halıcı (TS 1998: 685). **eksik etekli/eksik etek/eksikli/esikli** Kadın (Tietze 2002: 703). **eksiketek** Kadın (*Sandıklı, Çiftlik *Dinar -Af.; Çıtak, *Çivril, *Sarayköy ve köyleri, -Dz.; -Ba.; -Brs.; Bozan, Keskin -Es.; *İzmit -Kc.; Çengelköy, -İst.; -Ks.; *Osmancık, *İskilip -Çr.; *Vezirköprü, -Sm.; -Ama.; Çayır *Zile -To.; -Rz.; Uşum *Yusufeli -Ar.; -Ezm.; Sosunga *Çayırılı, -Ezc.; *Nazimiye -Tn.; Harput, *Ağın, *Keban -El.; -Gaz.; Ortaköy *Şarkışla, Hacıılyas *Koyulhisar, Çepni *Gemerek, *Gürün, Soğukpınar *Kangal, Tutmaç -Sv.; -Ank.; *Develi -Ky.; *Bor -Nğ.; *Karaman -Kn.; *Kozan, -Ada.; -İç.; Bağyaka *Finike -Ant.) (DS: 1697). **egsiketek** Kadın (Tepeköy *Torbalı -İz.; Üçem *Balâ -Ank.) (DS: 1697). **eğsighetek** Kadın (*Ermenek -Kn.) (DS: 1697). **eğsighetek** Kadın (*Bünyan -Ky.; *Bor -Nğ.) (DS: 1697). **eğsügetek** Kadın (*Merzifon ve köyleri -Ama.) (DS: 1698). **eksighetek** Kadın (*Reşadiye -To.; Sv.) (DS: 1698). **eksiketekli** Kadın (Yukarıdirek *Şarkıkaraağaç -Isp.; *Kurşunlu -Çkr.) (DS: 1698). **eksüetek** Kadın (Kızılköy -To.) (DS: 1698). **eksügetek** Kadın (-To.) (DS: 1698). **eksüvetek** Kadın (-Sv.) (DS: 1698). **esgieteyh** Kadın (İrişli, Bayburt *Sarıkamış, *Selim -Kr.) (DS: 1698). **esketek** Kadın (-Ezm.; Ergani -Ezc.; -Ml.) (DS: 1698). **eskietek** Kadın (*Varto -Mş.) (DS: 1698). **evsüketek** Kadın (Yolbaşı *Akkuş -Or.) (DS: 4491). **evsüketekli** Kadın (Dadıy -Bo.) (DS: 1698). **eysüketek** Kadın (Uluşiran *Şiran -Gm.) (DS: 1698).

eksik etekli'nin muhaffef şekli olan *eksik etek* deyimini Andreas Tietze'nin de belirttiği gibi kendisini takip eden isim olmadan isim gibi kullanılan misallerdendir (Tietze 2002: 703). Bir isme -II takılarak yapılan sıfatlardan bazıları konuşma ekonomisinden ileri gelen ve ifadenin anlaşılmasını bozmayan bir nevi kısaltma şeklinde umumiyetle kendilerini takip eden isim olmadan isim gibi kullanılabilirler, işte *eksik etek* de bu türden bir kullanımdır.

eksik etek deyiminin nasıl ortaya çıktığı hususuna gelince Redhouse'da “kadın, dişi” anlamlarından önce “kısa etek(li)ler” anlamının verildiğini görmekteyiz, bu durumda bu deyim “kısa (mini) etek(li) (kadın)” karşılığı kul-

lanılmış olabilir mi? Türkiye'ye kısa eteğin girişi çok eski değildir, halbuki biz *eksik etek* tabirini 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren görmekteyiz, ayrıca bu deyim ağzılarda da yaygın olarak kullanıldığı, hatta özellikle ağzılarda daha yaygın kullanıldığı göz önüne alındığında böyle bir açıklama makul gözükmemektedir. Çünkü deyim bu kadar kısa zamanda edebî dilden ağzılara geçip yaygınlaşması söz konusu olamazdı. Ayrıca modern kadın görüntüsüne bürünmemiş kadınlar için de kullanıldığı göz önüne alındığında bu görüşün kabul edilmesi imkânsız görülmektedir.

Söz konusu deyim kadının vücut yapısına işaret ettiği düşünülebilir mi? Zamanla “kasık” anlamına da gelen *etek* kelimesi, bu gün Türkiye Türkçesi argosunda “edep yeri” anlamında kullanılmaktadır. Acaba *eksik etek* ifadesi giysiyle ilgili olmayıp kadınların eteğindeki eksiği, yani cinsel uzuvdaki eksikliği (veya erkekteki gibi çıkıntı halinde olmamayı) işaret ediyor olabilir mi? Hulki Aktunç'a göre *etek* kelimesinin birinci anlamı “kasık, cinsel organ ve çevresi”dir. Aktunç kelimenin bu anlamını *etek tıraşı* tabirine dayandırmaktadır. Ona göre kadınların giydikleri aslında *etek* değil *eteklik*'tir ve *eksik etek* ile kasıktaki eksiklikten söz edilmektedir (Sarıbaş 2001). Ama aslında *etek* kelimesinin birincil anlamı vücudun bir kısmının karşılığı değildir. 14. yüzyıla kadar “namus” anlamında kullanıldığı bile görülmez, muhtemelen bu anlam kelimenin işlevinden çıkmıştır, yani örtme işlevinde bulunması “namus”, ardından da çok geç dönemde “kasık” ve “edep yeri” anlamlarını kazanmasına sebep olmuştur. Yoksa kelimenin orijinal anlamı “giysinin belden aşağıda kalan bölümü”dür. Zaten *eteginde egri* gibi deyimler de çok yenidir. Giyimle ilgili olan kelimenin aslında *etek* değil de *eteklik* olduğu ve zamanla ek düşmesiyle kısaldığı ise doğru değildir. Aslında kadınları aşağılayan, gizli bir ırkçılık hissi veren deyim ve atasözlerimiz bulunmaktadır, ama bunlara dayanarak bu ifadenin cinsel anlam yüklü kadını aşağılayan erkek bakışını gösteren bir ifade olduğu düşünülemez. Çünkü deyim kullanımına baktığımızda her ne kadar geç dönemde yer yer kadını aşağılamak için kullanıldığı görülse de asıl olarak “kadın” anlamına geldiği, başka bir cinsel anlam yüklenmediği görülmüştür. Bu deyim tespit edildiği ilk sözlük olan *Lehce-i Osmâni'de* Ahmet Vefik Paşa *eksik etek*'i “nisâ, eteği görünmez kısa olan tâ'ife-i muhadderât” olarak açıklıyor (LO: 132). Radloff ise bu deyim namuslu, iffetli kadınlar için kullanıldığını özellikle belirtiyor (Radloff 1893: 687). 1928 tarihli sözlüğünde Hüseyin Kâzım Kadri de *eksik etek*, *eksik etekli*'ye “afife kadın, muhaddere” anlamlarını veriyor (Kadri 1928: 192). Yani *eksik etek* deyimini asıl olarak iffetli kadınlar için kullanılırken geç devirde küçümseyici bir anlam yüklenilerek kullanılır olmuştur. *etek* kelimesinin “kasık” ve “edep yeri” anlamlarında kullanılması ise *eksik etek* deyiminin kadının vücut yapısına işaret ettiğini düşündürmeye başlamıştır.

Deyim, belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için genellikle gerçek anlamından farklı anlam içeren kalıplaşmış sözdür. Doğan Aksan'ın da belirttiği gibi deyimler, bir dilin anlatım yollarını, o dili konuşan toplumun geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini ve çeşitli özelliklerini ortaya çıkaran önemli ipuçları sağlarlar (Aksan 1982: 38). Bize göre işte *eksik etek* deyimini de toplumun yaşam biçimini gösteren deyimlerdendir. Bölgelere ait giysi kitaplarına bakıldığında üç etek ve iki etek entarilerin altına holta¹³, şalvar giyildiği, iki etekli entarilerde öndeki eteğin kaldırılıp, kemerin bir yanına arkadaki eteğin de kemerin diğer yanına sokulması suretiyle işlemeli holtanın gösterildiği (Arık 1972: 4, ayrıca resimler için bk. 6, 42, 57), yanlarından iki yırtmaçla üçe ayrılmış olan üç etekli entarilerin ise çoğunlukla iki taraftaki eteklerin uçları kaldırılarak beldeki kuşağa sokularak kullanıldığı (Tuğlacı 1971: 754), hatta gelin kıyafetlerinde bile öndeki eteklerin toplanarak şalvarın gösterildiği anlaşılmaktadır (Arık 1972: 57, 101).¹⁴ Sonuç olarak bu deyim, kadınların gerek iş yaparken kolaylık sağlaması açısından, gerek bu eteğin altına giydikleri holta veya şalvarı göstermek adına eteklerinin uçlarını kaldırıp kemerlerine, kuşaklarına, poşu veya şallarına tutturmaları neticesinde ortaya çıkmış olmalıdır. Böylece de kadınlar *eksik etekli* ve giderek *eksik etek* durumuna gelmişlerdir. Böylece Anadolu'nun bazı yörelerinde geleneksel bir giyim biçimi olan üç etek ve daha sonra giyilmeye başlanan iki eteğin öndeki uçlarından birini veya ikisini toplayarak kullanmaları, kadına verilen isim olarak toplumun geneline yayılmıştır. Nitekim kadının giysisini bu şekilde kullandığını gösteren başka deyimler de vardır, *eteği belinde* gibi. Mehmet Zeki Pakalın *eteği belinde* tabirinin eskiden giyilen elbiseler yerlerde sürünecek kadar uzun olduğu ve sür'atle yapılacak işlerde eteklerin ayağa dolanma tehlikesi bulunduğu için etekler kaldırılarak bele sokulmak suretiyle iş yapılmak zaruretinden meydana geldiğini belirtmektedir (Pakalın 1971: 567). Ayrıca *etek dolusu* ifadesi de eskiden ellerinde götüremeyecekleri şeyleri topuklarına kadar uzun olan elbiselerinin eteklerini kaldırarak içine koydukları için meydana gelmiştir (Pakalın 1971: 568).

Andreas Tietze *eksik etekli / eksik etek / eksikli / esikli* şekillerini birlikte değerlendirmektedir (Tietze 2002: 703). *Derleme Sözlüğü*'nde de bu maddeler içiçe verilmiştir, ama *eksik ve eksikli* ifadelerinin *eksik etek* deyimini ile birlikte ele alınması doğru değildir. Asıl olarak "1. Gerek duyulan, ihtiyaç duyulan (şey), noksan, 2. Bir bölümü olmayan, natamam, 3. Mükemmel olmayan, kusurlu, muallal, sakat, 4. Az (TS 1998: 685)" anlamlarına gelen *eksik* kelimesinin "kadın, kız" anlamında kullanıldığı bir gerçektir: **eğsik** Kadın

¹³ Holta: Daha çok gelinler tarafından kullanılan üzeri işlemeli zengin şalvar.

¹⁴ Zaman zaman erkeklerin de parçalı olan entarilerinin öndeki bir parçasını kaldırıp kemer veya kuşaklarına soktukları giysi fotoğraflarında görülmektedir (Yazansoy 1980: Resim 17, 40).

(Köprü *Keskin -Ank.) (DS: 1697); **eksik** Kadın (*Antakya ve köyleri -Hat.; Nğ.) (DS: 1698); **eksik** Kız (-Kırş. ve çevresi) (DS: 4492); **esik** Kadın (-Gaz.; -Ank. ve köyleri) (DS: 1698). Hatta söz konusu kullanıma atasözlerinde de rastlanmaktadır: **eksiğin namus nesi** (TAD 1992: 112). Ayrıca aslında halk ağzına ait bir kullanım olan ve “kendisine bir şey gerekli olan, muhtaç” anlamına gelen *eksikli* kelimesi de *eksik* kelimesi gibi yakın dönemde “kadın” anlamında karşımıza çıkmaktadır. Zaten *eksikli* kelimesi, ancak *eksik* kelimesinin kuvvetlendirilmiş biçimi olarak değerlendirilebilir: **eksikli** 1. Kendisine bir şey gerekli olan, muhtaç, 2. *hlk.* Kadın (TS 1998: 685); **eğsikli** Kadın (Uluborlu *Senirkent -Isp.; Ist.; -Çr.; *Bünyan -Ky.; *Bor -Nğ.; *Ermenek -Kn.; Ulaşköyü *Tarsus, Ayvagediği *Mersin -İç.) (DS: 1698); **eğsikli** Kadın (-Yz.; Tahanlı *Mersin -İç.) (DS: 4491); **eksikli** Kadın (*Sarayköy ve köyleri -Dz.; *Sivrihisar, Tokat -Es.; Fındıklı, -Ist.; *Alaca -Çr.; *Zile ve köyleri -To.; Çepni *Gemerek, Maksutlu, E. Hüyük *Şarkışla -Sv.; *Keskin, -Ank.; *Develi -Ky.; *Bor -Nğ.; *Ereğli, *Bozkır -Kn.; İncirlik, -Ada.; Emirler *Mersin -İç.) (DS: 1698); **esikli** Kadın (-Dz.; Hasanoğlan, -Ank.; Avşar aşireti *Pınarbaşı -Ky.; *Tarsus -İç.; Boğalar *Fethiye -Mğ.) (DS: 1698); **evsüklü** Kadın (*Ayaş -Ank.) (DS: 1698); **eysikli** Kadın (*Sivrihisar -Es.) (DS: 1698).¹⁵ Ama gerek *eksik*, gerek *eksikli* kelimelerinin *eksik etek* deyiminin kısalmış biçimleri olarak değerlendirilmesi doğru olmaz, sadece “bir bölümü olmayan, natamam; mükemmel olmayan, kusurlu, muallal, sakat” anlamındaki *eksik* kelimesiyle “kendisine bir şey gerekli olan, muhtaç” anlamındaki *eksikli* kelimesi, kadının çaresiz ve muhtaç olduğundan hareketle yakın geçmişte “kadın” karşılığında kullanılmaya başlanmıştır.

Bibliyografya

- AKSAN, Doğan (1982). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim. III.* Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları: 439/3.
- AKTUŒ, Hulki (1998). *Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü (Tanıklarıyla)*. 2. baskı. İstanbul: YKY.
- ALTAYLI, Seyfettin (1994). *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü. I-II.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı yayınları: 2468, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 640, Sözlük Dizisi: 1.
- ANDREEVA, İ. A. ve N. P. Petrova (red.) (1971). *Russko-Çuvaşskiy Slovar'*. Moskva: Nauçno-İssledovatel'skiy İstitut Pri Sovete Ministrov Çuvaşskoy ASSR.
- ARAT, Reşid Rahmeti (1979a). *Kutadgu Bilig: Metin. I.* Tıpkıçekimle yapılmış 2. baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları: 458.
- ARAT, Reşid Rahmeti (1979b). *Kutadgu Bilig: İndeks. III.* Haz. Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce. İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü: 47, Seri: IV-Sayı: A 12.

¹⁵ Ayrıca bk. *eksikli eksikli durmak* Suçlu suçlu durmak (İshaklı *Çivril -Dz.) (DS: 1698) ve *eksiksiz* 1. Eksiki olmayan, tam, tamam, 2. İyi, namuslu, temiz (TS 1998: 685).

- ARAT, Reşid Rahmeti (1992). *Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki. Atebetü'l-Hakayık. 2.* baskı. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 32.
- ARIK, R. ve diğerleri (1972). *Bölgesel Türk Giysileri*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- ATALAY, Besim (haz.) (1970). *Abuşka Lûgatı veya Çağatay Sözlüğü*. Ankara.
- Atalay, Besim (çev.) (1945). *Ettuhfet-üz-Zekiyye fil-Lûgat-it-Türkiyye*. İstanbul: T.D.K. C. II. 21.
- ATALAY, Hâmit (1999). *İngilizce-Türkçe Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 714.
- ATSIZ, Bedriye und Hans-Joachim Kissling (1974). *Sammlung Türkischer Redensarten*. Otto Harrassowitz - Wiesbaden.
- AYTAÇ, Bedrettin (1994). *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- AYTAÇ, Kemal (1990). *Kumuk ve Balkar Lehçeleri Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları: 1229, Türk Dünyası Dizisi: 12.
- Azerbaycan Dilinin İzahlı Lüğeti. II: D-Y* (1980) (ADİL). Azerbaycan SSR EA mühbir üzvü, Prof. E. E. Oruçov'un redaktesi altında. *Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Nesimi* adına Dilçilik İnstitutu. Bakı: "Elm" Neşriyyatı.
- BAMMATOVA, Z. Z. (red.) (1960) *Russko-Kumıkskiy Slovar'*. Moskva: Dagestanskiy Filial Akademii Nauk SSSR İnstitut İstorii, Yazıka i Literaturı.
- BARUTÇU ÖZÖNDER, F. Sema (1996). *'Alî Şîr Nevâyi. Muḥâkemetü'l-Luğateyn: İki Dilin Muhakemesi*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 656.
- BARUTÇU ÖZÖNDER, F. Sema (1998). *Sthiramati'nin Vasubandhu'nun Abhidharma-koşasâstra'sına Yazdığı Tefsirin ETü. Tercümesi: Abidarım Qunlîğ Koşavarti Şastirtakı Çnkirtü Yörüglerning Kingürüsi'nden Üç İtigsizler: Giriş-Metin-Tercür:e-Notlar-İndeks-XXX Levha*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 672.
- BASKAKOVA, N. A. (red.) (1956). *Russko-Nogayskiy Slovar'*. Çerkesskiy Nauçno-İssledovatel'skiy İnstitut. Moskva.
- BASKAKOVA, N. A. (red.) (1963). *Nogaysko-Russkiy Slovar'*. Karaçayev-Çerkesskiy Nauçno-İssledovatel'skiy İnstitut Yazıka, Literaturı i İstorii. Moskva.
- BASKAKOVA, N. A. (red.) (1967). *Russko-Karakalpakskiy Slovar'*. Moskva: Karakalpakskiy Filial Akademii Nauk Uzbekskoy SSR, İnstitut İstorii, Yazıka i Literaturı.
- BATTAL, Aptullah (1988). *İbnü-Mühennâ Lûgati: İstanbul Nüshasının Türkçe Bölüğünün Endeksidir. 2. baskı*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 9.
- BOROVKOV, A. K. (1961). *"Bada'i' al-Lugat": Slovar' Tali' İmani Geratskogo K Soçineniyam Alişera Navoy*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR İnstitut Narodov Azii.
- BOROVKOV, A. K. (2002). *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII.-XIII. Yüzyıllar)*. Rusçadan çevirenler: Halil İbrahim Usta-Ebülfaz Amanoğlu. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 811.
- BUDAGOV, L. (1869). *Sravnitel'ny Slovar' Turetsko-Tatarskiy' Nareçiy. I*. Sanktpeterburg.
- CAFEROĞLU, Ahmet (haz.) (1931). *Abû-Hayyân. Kitâb al-İdrâk li-Lisân al-Atrâk*. İstanbul.

- CAFEROĞLU, Ahmet (1993). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. 3. baskı. İstanbul: Enderun yayınları: 37.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-thirteenth-Century Turkish*. Oxford.
- CLAUSON, Sir Gerard (introduction and indices) (*Sanglax*) (1960). *Muhammad Mehdî Xân. Sanglax: A Persian Guide to the Turkish Language*. London.
- COURTEILLE, Pavet de (M DCCC LXX). *Dictionnaire Turk-Oriental: Destiné Principalement à faciliter la lecture des ouvrages de Bâber, D'Aboul-Gâzi et de Mir-Ali-Chir-Nevâi*. Paris.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf (1994). *Atasözlerimiz*. 7. baskı. İstanbul: Özgül yayınları Eğitim ve Öğretimdeki Kaynak Kitaplar Dizisi: 1.
- DEVELLIOĞLU, Ferit (1980). *Türk Argosu*. Genişletilmiş 6. baskı. Ankara: Aydın Kitabevi yayınları, Sözlük Dizisi: 1.
- DOERFER, Gerhard (1971). *Khalaj Materials*. The Hague: Indiana University. Publications UAS Volume 115.
- DOĞRU, Abdülmecit ve İsmail Kaynak (1991). *Gagauz Türkçesinin Sözlüğü*. Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları: 1294, Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi: 16.
- EGOROV, V. G. (1964). *Etimologičeskij Slovar' Çuvaşskogo Yazıka*. Çeboksarı: Nauçno-issledovatel'skij İnstitut Pri Sovete Ministrov Çuvaşskoy ASSR.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican ve diğerleri (1991). *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü: Kılavuz Kitap*. I. Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları: 1371, Kaynak Eserler Dizisi: 54.
- ERDAL, Marcel (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*. Otto Harrassowitz - Wiesbaden.
- ERDEN, Attila (1998). *Anadolu Giysi Kültürü = Anatolian Garment Culture*. Ankara.
- EREN, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara.
- EYUBOĞLU, İsmet Zeki (1991). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. Genişletilmiş ve gözden geçirilmiş ikinci baskı. İstanbul: Sosyal yayınlar.
- EYÜBOĞLU, E. Kemal (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*. Birinci kitap. İstanbul.
- GABAIN, A. Von (1988). *Eski Türkçenin Grameri*. Çev. Mehmet Akalın. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu: 532. Ankara.
- GÖKÇEOĞLU, Mustafa (1997). *Kıbrıs Türk Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Genişletilmiş 3. baskı. Lefkoşa: Galeri Kültür yayınları.
- GRÖNBECH, K. (1992). *Kuman Lehçesi Sözlüğü: Codex Cumanicus'un Türkçe Sözlük Dizini*. Çev. Kemal Aytaç. Ankara: Kültür Bakanlığı yayınları: 1396, Türk Dünyası Edebiyatı dizisi: 27.
- GÜRSOY-NASKALİ, Emine, Muvaffak Duranlı (haz.) (1999). *N. A. Baskakov ile T. M. Toşçakova'nın Oyrotsko-Russkiy Slovar'ından Genişletilmiş Altayca-Türkçe Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 725.
- GÜRSOY-NASKALİ, Emine ve diğerleri. *Hakasça-Türkçe Sözlük*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları arasında baskıda.
- HÜRMÜZLÜ, Habib (2003). *Kerkük Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Kerkük Vakfı.
- KADRİ, Hüseyin Kâzım (1928). *Türk Lûgati: Türk Dillerinin İştikakı ve Edebî Lûgatleri*. I. İstanbul.

- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1989). *Seyf-i Sarâyî. Gülistan Tercümesi: Kitâb Gülistan bi't-Türki*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 544.
- KARIMOVA, G. R. (haz.) (1954). *Russko-Başkirskiy Slovar'*. Moskva.
- [Kâşgarlı Mahmud] (1941) (Kâş.). *Divanü Lûgati't-Türk Tıpkıbasımı "Faksimile"*. Ankara: T[ürk] D[i]l K[urumu].
- KERESTEDJIAN, Bedros Effendi (1912). *Quelques Matériaux pour un Dictionnaire Étymologique de la Langue Turque*. Londres.
- KIRKILİÇ, Ahmet (haz.) (1999). *Şeyhülislâm Mehmed Esad Efendi. Lehçetü'l-Lûgat*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 732, Türkiye Türkçesi Sözlükler Projesi Eski Sözlükler dizisi: 1.
- Kilisli Rifat (haz.) (1340). *Es-Seyid Cemâle'd-din İbnü'l-Mühennâ. Kitâbu Hülyetü'l-İnsân ve Helbetü'l-Lisân*. İstanbul.
- KOÇU, Reşad Ekrem (1967). *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*. Sümerbank Kültür yayınları: 1. Ankara.
- KUNOS, Ignaz (1902). *Sejx Sulejman Efendi's Cagataj-Osmanisches Wörterbuch. Verkürzte und Mit Deutscher Übersetzung Versehene Ausgabe*. Budapest.
- KURIŞCANOV, A. K. (1970). *İssledovanie po Leksike Starokıpçakskogo Pis'mennogo Pamyatnika XIII v. - "Turksko-Arabskogo Slovar'" = Kitab-i Mecmu-u Tercuman Turki ve 'Acemi ve Mogoli ve Farsi*. Alma-Ata.
- MAHMUTOVA, L. T., M. G. Mühemmediyiv, K. S. Sabirov, Ş. S. Hanbikova, redkolligiya (1977). *Tatar Tiliniñ Añlatmalı Sözlügi. I: A-Y*. SSSR Fenner Akademiyası Kazan Filialı Galimcan İbrahimov İsimindeki Til, Edebiyat hem Tarih İnstitutu. Kazan: Tataristan Kitap Neşriyatı.
- MA'RUF OV, E. M. (1981). *Özbek Tilining İzahlı Lugati. II*. Moskva: Rus Tili Nâşriyeti.
- MENINSKI, Francisci à Mesgnien (M DC LXXX). *Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*. I. 2. baskı. Viennae.
- Meydan Yayınevi (ML 1971). *Meydan-Larousse: Büyük Lûgat ve Ansiklopedi. IV*. İstanbul.
- Millî Eğitim Bakanlığı (ÖTS 1995). *Örnekleriyle Türkçe Sözlük. 1*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı yayınları: 2798. Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 771. Eğitim Dizisi: 1.
- Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü (haz.) (TAD 1992). *Türk Atasözleri ve Deyimleri. I*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı yayınları: 2174, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 485, Araştırma-İnceleme: 15.
- MONGUŞA, D. A. (1980) *Russko-Tuvinskiy Slovar*. Moskva: Tuvinskiy Nauçno-İssledovatel'skiy İnstitut Yazık, Literatur i İstorii.
- NADELYAEV, V. M., D. M. Nasilov, E. R. Tenişev, A. M. Şçerbak (red.) (1969). *Drevnet-yurkskiy Slovar'*. Leningrad: Akademiya Nauk SSSR İnstitut Yazıkoznaniya.
- NECİP, Emir Necipoviç (1995). *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*. Çev. İklil Kurban. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 615.
- Nehcü'l-Feradis: Tıpkıbasım. (NF)* (1956). I. Önsözü yazar: János Eckmann. Ankara: Türk Dil Kurumu Tıpkıbasımlar Dizisi 35.
- NIŞANYAN, Sevan (2002). *Sözlerin Soyağacı: Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*. Adam yayınları.
- ORALTAY, Hasan, Nuri Yüce, Saadet Pınar (çev.) (1984). *Kazak Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Yayını: 8.

- ORKUN, Hüseyin Namık (1940). *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesinin Uygurcası*. İstanbul: T[rk] D[il] K[urumu].
- ORKUN, Hüseyin Namık (1987). *Eski Türk Yazıtları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 529.
- ORUĐOVUN, . . (red.) (1975). *Russko-Azerbaydcanskiy Slovar'*. II. 3. baskı. Bakı: Akademiya Nauk Azerbaydcanskoy SSR, İnstitut Yazıkoznaniya İmeni Nasimi.
- ÖLMEZ, Zuhâl Kargı (haz.) (1996) *Ebulgazi Bahadır Han. Őecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soykt)*. Ankara: Simurg. Türk Dilleri Araştırmaları dizisi: 3.
- ZN, M. Nihat (1971). *Resimli Büyük Türk Dili Szl*. İstanbul: Arkin Kitabevi.
- ZTOPĐU, Kurtuluř (1989). *Munyatu'l-Ghuzât: A 14th-Century Mamluk-Kipchak Military Treatise*. Text, translation and index. Harvard University: Sources of Oriental Languages and Literatures: 13, Turkish Sources XI.
- PAASONEN, H. (1950) *Đuvař Szl*. İstanbul: T[rk] D[il] K[urumu] C. III. 7.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Szl*. I. 2. baskı. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.
- RADLOFF, Wilhelm (1893). *Versuch Eines Wörterbuches der Türk-Dialecte*. I. Mit einem Vorwort von Omeljan Pritsak. Sn. Petersburg.
- RAMSTEDT, G. J. (1952). *Einführung in die altaische Sprachwissenschaft*. II. Lautlehre. MSFOu 104, 3. Helsinki.
- RÄSÄNEN, Martti (1949). Materialien zur Lautgeschichte der türkischen Sprachen. StO 15. Helsinki.
- RÄSÄNEN, Martti (1969). *Versuch Eines Etymologischen Wörterbuchs der Trksprachen*. Helsinki: Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVII,1.
- REDHOUSE, Sir James W. (1921). *A Turkish and English Lexicon*. New impression. Constantinople.
- RÖHRBORN, Klaus (1996). *Die alttrkische Xuanzang-Biographie VIII. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie V. Gabain herausgegeben, übersetzt und kommentiert von Klaus Röhrborn*. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica. Harrasowitz Verlag -Wiesbaden in Kommission.
- RYUMINA-SIRKAŞEVA, L. T. ve N. A. Kuđıaőeva (2000). Kuđıaőeva. *Telet Ağzı Szl*. Çev. Őkr Halk Akalın ve Cařteđin Turgunbayev. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 741.
- SAĞOL, Gülden (1995). *An Inter-linear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Turkish = Harezmi TrkŐesi Satır Arası Kur'an Tercümesi: Glossary*. II, Sources of Oriental Languages and Literatures 26, Turkish Sources XXIII; Harvard University The Department of Near Eastern Languages and Civilizations.
- SAĞOL, Gülden (1998). *Nehcü'l-Ferdıs: İlk İki Bap (Giriş-Tenkitli Metin-Sözlük-Dizin-ArapÇa İbareler)*. DoĐentlik eseri (basıma hazır). İstanbul.
- SARIBAŞ, Őermin (2001). "Etek giydim erkeklıđim gitti mi?" *Hürriyet* gazetesi, 10 Eylül 2001.
- SEVORTYAN, E. V. (1974). *EtimolojiŐeskiy Slovar' Tyurkskih Yazıkov*. Moskva: Akademiya Nauk SSSR İnstitut Yazıkoznaniya.
- SEVÜKTEKİN Apak, Melek, Filiz Onat Gündüz ve Fatma ztrk Eray (1997). *Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri*. Ankara: Türkiye İř Bankası Kültür yayınları: 362, Sanat Dizisi: 54.

- Şemseddin Sâmî (1989) (*Kâmûs*). *Kâmûs-ı Türkî*. Önsöz: Mehmet Emin Açar. İstanbul: Enderun yayınları: 31.
- ŞİRELİYEV, M. Ş. ve M. İ. İslamov (red.) (1998). *Azərbaycan Dialektoloji Lüğəti*. I. Ankara.
- ŞİMŞEK, Seyfettin (der.) (1958). *Mecaz ve Argo Lûgatçesi*. İstanbul: Okay yayınları: 2-3.
- TANNAGAŞEVA, Nadejda N. Kurpeşko ve Şükrü Halûk Akalın (1995). *Şor Sözlüğü*. Adana: Türkoloji Araştırmaları: 2, Sözlük Dizisi: 1.
- TAVKUL, Ufuk (2000). *Karaçay-Malkar Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 770.
- TEKİN, Şinasi (1960). *Uygurca Metinler I: Kuanşi İm Pısar (Ses İştien İlâh). Vap hua ki aılığ nom çeçeki sudur (saddharmapuñdarika-sûtra)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi yayınları Araştırmalar serisi-Edebiyat ve Filoloji: 2.
- TEKİN, Şinasi (1980). *Maitrisimit nom Bitig I-II*. BT IX. Berlin.
- TEKİN, Talât (1988). *Orhon Yazıtları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 540.
- TEKİN, Talât, Mehmet Ölmez, Emine Ceylan, Zuhâl Ölmez ve Süer Eker (haz.) (1995). *Türkmençe-Türkçe Sözlük*. Ankara: Simurg, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 18.
- TIETZE, Andreas (2002). *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatu. I: A-E*. Simurg: İstanbul-Wien.
- TOPARLI, Recep (1988). *Mu'înü'l-Mürîd*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yayınları 15.
- TOPARLI, Recep, Sadi Çögenli ve Nevzat H. Yanık (1999). *El-Kavânînü'l-Küllîyye li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 728, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Devirler Yazı Dilleri Gramerleri Projesi: 3.
- TOPARLI, Recep, Sadi Çögenli ve Nevzat H. Yanık (2000). *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 763, Türkiye Türkçesi ve Tarihî Devirler Yazı Dilleri Gramerleri Projesi: 4.
- TOPARLI, Recep (haz.) (2000) (*LO*). *Ahmet Vefik Paşa. Lehce-i Osmânî*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 743, Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi: 1, Eski Sözlükler Dizisi: 3.
- TUĞLACI, Pars (haz.) (1971). *Okyanus. 20. Yüzyıl Ansiklopedik Türkçe Sözlük. I*. Pars yayınları Sözlük Dizisi: 8. İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (1963-1982) (*DS*). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. I-XII. Ankara.
- Türk Dil Kurumu (1963-1977) (*TTS*). *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklariyle Tarama Sözlüğü*. I-VIII. Ankara, 1963-1977.
- Türk Dil Kurumu (*TS* 1998). *Türkçe Sözlük*. 1-2. 9. baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu yayınları: 549, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu yayınları Türkçe Sözlükler Dizisi: 1.
- VÁMBÉRY, Hermann (1878). *Etymologisches Wörterbuch der Turko-Tatarischen Sprachen: Ein versuch zur darstellung des familienverhältnisses des Turko-Tatarischen Wortschatzes*. Leipzig: F. A. Brockhaus.
- VÁMBÉRY, Hermann (1867). *Çagataische Sprachstudien. Enthaltend Grammatikalischen Umriss, Chrestomathie und Wörterbuch der Çagataischen Sprache*. Leipzig: F. A. Brockhaus.

- VASILIEV, Yuriy (1995). *Türkçe-Sahaca (Yakutça) Sözlük*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 621.
- VÉLIAMINOF-ZERNOF, V. de (1869). *Dictionnaire Djaghatai-Turc*. Saint-Pétersbourg.
- YAZANSOY, Cenap (çev.) (1980) *On sekizinci Yüzyılın Başında Osmanlı Kıyafetleri: Fransız Büyükelçisi Marquis de Ferriol'un Hollandalı ressam Van Mour'a yaptırdığı 100 Resim ile Türklere Ait Bazı Törenler ve Açıklamalar*. İstanbul.
- YUDAHIN, K. K. (1988) *Kırgız Sözlüğü*. I-II. Çev. Abdullah Taymas. 2. baskı. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 93.
- YÜCE, Nuri (1988). *Ebu'l-Kâsım Cârullâh Maḥmūd bin Omar bin Muḥammed bin Aḥmed ez-Zamaḥşarî el-Ḥvârizmî. Mukaddimetü'l-Edeb: Ḥvârizm Türkçesi ile Tercümelî Şuṣter Nüshası-Giriş, Dil Özellikleri, Metin, İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu yayınları: 535.
- ZAJACZKOWSKI, Ananiasz (1958). *Najstarsza Wersja Turecka Husräv u Şîrîn Qutba = La Plus Ancienne Version Turque du Husräv u Şîrîn de Qutb: Facsimile*. II. Warszawa.
- ZAJACZKOWSKI, Ananiasz (1961). *Najstarsza Wersja Turecka Husräv u Şîrîn Qutba = La Plus Ancienne Version Turque du Husräv u Şîrîn de Qutb: Slownik*. III. Warszawa.
- ZENKER, Julius Theodor (1866). *Türkisch-Arabisch-Persisches Handwörterbuch = Dictionnaire Turc-Arabe-Persan*. I-II. Leipzig.